

Alois Wolf (Hrsg.). *Snorri Sturluson*. Günter Narr Verlag, Tübingen 1993. (ScriptOralia 51) 293 s., ISBN 3-8233-4266-5 .

1991 werd de 750ste sterfdag herdacht van Snorri Sturluson, de bekendste persoonlijkheid uit de IJslandse literatuur van de Middeleeuwen. Daarom werden er enige colloquia georganiseerd, o.a. een aan de Universiteit van Freiburg, waarvan de voordrachten in deze bundel bij elkaar zijn gebracht. De geschriften in de reeks 'ScriptOralia' houden zich bezig met de problematiek van de overgang van mondelinge naar schriftelijke literatuur. Het is zonder meer duidelijk, dat Snorri op dat gebied een sleutelrol speelt, en dat hij daarom in deze reeks thuishoort. De verhandelingen in deze bundel zijn gemiddeld van een hoog niveau en alle interessant.

Over de verhouding tussen *traditie* en *fictie* in de *Heimskringla* handelt de bijdrage van *Oskar Bandle*. Sommige episodes, vooral in de eerste boeken, zijn niet meer dan droge opsommingen met veel stereotiep spraakgebruik, andere zijn veel uitvoeriger en meer beeldend uitgebouwd. Conclusie: In het laatste soort stukken komt veel fictionalisering voor, en daar kan men ook Snorri's eigen ideeën over de eigentijdse (IJslandse) politieke problemen vinden. Voor de andere scènes is veel ouder materiaal gebruikt, uit mondelinge of schriftelijke bronnen. Vaak is waar te nemen, hoe Snorri typische vertelmotieven en vertelwijzen uit de mondelinge cultuur gebruikt, om ze voor de verlevendiging van zijn verhaal te gebruiken.

Ook volgens *Alois Wolf* heeft Snorri veel uit de bestaande verteltradities overgenomen. Dat blijkt niet alleen uit het voorkomen van bepaalde motieven, maar met name uit een bepaalde heroïsering van de visie op de gebeurtenissen. Dit wordt duidelijk, als men de verhalen uit de *Heimskringla* vergelijkt met die uit andere geschiedwerken, door Snorri als bronnen gebruikt.

In alle soorten saga's worden de hoofdpersonen aan het begin van hun

optreden op beknopte wijze geïntroduceerd: deze gewoonte zal wel een erfenis van de mondelinge cultuur zijn. *Heinz Klingenberg* houdt zich bezig met de wijze, waarop Snorri de heersers van Noorwegen bij de lezers inleidt: de begrippen 'groot' en 'mooi', beide zowel in het positieve als negatieve, spelen daarbij een grote rol. Hoewel deze karakteristieken op het uiterlijk betrekking hebben, laat Snorri ze ook symbolisch zijn voor de rol, die deze heersers in de geschiedenis spelen. Er blijkt - letterlijk en figuurlijk - een dalende lijn aanwezig te zijn: De vroegere koningen, te beginnen bij de Ynglingar, zijn allemaal groot, bij de nazaten is de karakteristiek "middelmatic van lichaams grootte" steeds meer op zijn plaats; het is de lezer duidelijk, dat ze in meer dan één opzicht middelmatic zijn geweest.

Een vraag, die de gemoederen al lang bezig heeft gehouden en vaak tot verhitte discussies heeft geleid, is: hoe groot is het aandeel van het Christendom in de heidense mythologie van de *Snorra Edda*, maar ook in het eerste boek van de *Heimskringla*, de *Ynglinga Saga*, waar Odin en zijn aanhang zich in Uppsala vestigen, waar ze aan het begin van de genealogie van het beroemde koningsgeslacht van de Ynglingar komen te staan?

In die discussies speelt de Proloog van de *Snorra Edda* een cruciale rol. Sommigen vinden het moeilijk, die op één lijn te krijgen met de rest van de *Snorra Edda*. Reeds door Heusler werd hij als niet van Snorri afkomstig verklaard, en *Klaus von See* neemt in een fascinerend artikel ('Snorris Konzeption einer nordischen Sonderkultur') dit idee van hem over. Volgens hem is de tegenstelling tussen de Proloog van de *Snorra Edda* en het overige werk niet te overbruggen. In die proloog wordt namelijk uitgegaan van de leer van de *natuurlijke theologie*, waarbij we ons moeten voorstellen, dat de 'heidene' door het aanschouwen van de natuur spontaan het idee hebben opgevat, dat er een almachtige God moest bestaan, en zo tot een voorafschaduwning van het Christendom zijn gekomen; later zijn ze tot grotere dwaling vervallen door over te gaan tot het polytheïsme.

In het eerste deel van de *Snorra Edda*, de *Gylfaginning*, laat Snorri de Asen daarentegen als *politieke* heersers optreden, die in Scandinavië een typisch noordelijk rijk opbouwen. De mythen, die zij aan de Zweedse koning Gylfi mededelen, zijn een product van het *heidense* noorden en aan een theologische rechtvaardiging van het Asengeloof is Snorri niets gelegen. Daarom kan het hem ook niet schelen, dat de Asen (net als

beroemde heersers uit andere delen van Europa) uit Troje zouden komen, zoals de Proloog het wil.

Met deze mening komt Von See in en buiten deze bundel vrij alleen te staan. Zo ziet *Gerd Wolfgang Weber* ('Snorri Sturlusons Verhältnis zu seinen Quellen und sein Mythosbegriff') in het begin van de *Gylfaginning* in tegenstelling tot Von See een demonstratie van de degeneratie van de natuurlijke theologie: eerst komt men op het idee, dat er een onbekende goddelijke kracht moet zijn; dan ziet men die als een mens en projecteert men in Hem een groot held en heerser van het verleden; zijn nazaten zijn dan van goddelijke afkomst en dus goden. Zo meten de Asen zich goddelijkheid aan! Maar in werkelijkheid zijn ze alleen maar machtige mensen. Hier wordt dus de leer van het *euhemerisme* verkondigd.

Lezers, die zich niet even grondig in de materie hebben ingewerkt, zullen moeite hebben met het bepalen van hun eigen standpunt. Maar misschien is Snorri niet altijd zo consequent geweest... Dit althans is het standpunt van *Heinrich Beck* ('Gylfaginning und Theologie'). Deze komt, polemiserend tegen Baetkes bekende verhandeling *Die Götterlehre der Snorra Edda* (1952) tot de voorzichtige conclusie, dat wie probeert de *Snorra Edda* als product van het euhemerisme te verklaren, op tegenstrijdigheden in de tekst stuit, omdat de auteur een te groot verteller is geweest, om zich door enige leer te laten binden.

Over artikelen, die andere aspecten van Snorri's werk behandelen, kunnen we korter zijn. *Stephen Tranter* behandelt het regelgevende derde deel van de *Snorra Edda* en laat zien, hoe Snorri zich moet hebben afgepijngd om de regels van de klassieke poëtica te combineren met de eigen regels van de mondeling overgeleverde poëzie, een welhaast onmogelijke opgave.

De kenner van de skaldenpoëzie *Bjarne Fidjestøl* - die ondertussen helaas overleden is - houdt zich bezig met de verschillende soorten van strofen, die door Snorri als documentatiemateriaal in de *Heimskringla* worden gebruikt en de manieren waarop hij ze in zijn proza inbedt en er zijn proza door laat beïnvloeden. Interessant zijn natuurlijk die gevallen, waarin de dichter tvens handelende persoon in het verhaal is. Dan kunnen we spreken van "*situational verses*", wat het speciale onderwerp van *Diana Whaley* is.

Anthony Faulkes vraagt zich af, of Snorri wel zo veel Latijn heeft gekend als velen schijnen te denken. Er is niet veel, dat de lezer dwingt dat

aan te nemen, als hij de teksten met het oog op deze vraag bekijkt. Faulkes vindt, dat de voorschriften in zijn *Poëtica* eigenlijk maar op oppervlakkige kennis van de Latijnse autoriteiten berusten. Met deze visie neemt Faulkes ook een vrij eenzame plaats in.

Van bijzonder belang mag ook het artikel van *Theodore M. Andersson* ('Snorri Sturluson and the saga school at Munkaþverá') genoemd worden, die zich bezig houdt met het belang van het klooster *Munka-Þverá* in Noordijsland voor de IJslandse sagaliteratuur. (Hierover heeft hij ook op het laatste Internationale Saga Congres te Akureyri in augustus 1994 gesproken.) Nordal heeft in zijn overzichtswerk *Sagalitteraturen* (1953) dit literaire centrum ten enenmale verwaarloosd en veel onderzoekers hebben zich op hem georiënteerd en hebben hem hierin dus gevolgd. Ook tussen Snorri en Munka-Þverá moeten er banden zijn geweest, wat blijkt uit de invloeden door hem ondergaan van teksten, die van dit centrum uit zijn gegaan (met name de *Morkinskinna*). Als we Andersson hierin willen navolgen, zal dit voor de beoordeling van Snorri's werk en de IJslandse sagaliteratuur in het algemeen belangrijke consequenties hebben.

Als we in de *Sturlunga Saga* nalezen, wat Snorri's neef *Sturla Þórðarson* over het leven van zijn beroemde oom weet te vermelden, komt deze vaak tot ons over als een onsympathieke persoonlijkheid. Maar iedereen, die iets weet over zijn unieke werk, kan niet anders dan de diepste bewondering voor hem hebben. Deze bewondering groeit bij het lezen van de verschillende analyses in deze bundel, die aspecten ervan opnieuw belichten en verduidelijken. En die bewondering kan dan ook overgaan tot sympathie, als de lezer voor ogen wordt gevoerd, hoe Snorri in de *Heimskringla* via de confrontatie van de vertegenwoordigers van de vrije boerengeslachten met de koningsmacht iets laat zien van zijn eigen geestelijke worsteling als vrije IJslander met de problemen van de tijd, dat IJsland bezig was zijn vrijheid te verliezen aan de koning van Noorwegen.

Riti Kroesen, Leiden